

Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması*

Burcu BAĞCI¹, Ayşe ÖZTÜRK SAMUR²

Geliş Tarihi: 29.02.2016

Kabul Ediliş Tarihi: 11.11.2016

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, çocukların prososyal davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ) ve anne-babaların prososyal davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Yetişkin Prososyallik Ölçeği'nin (YPÖ) Türkçe'ye uyarlama (geçerlik ve güvenilirlik) çalışmasını yapmaktır. Araştırmada kullanılan ÇPÖ, Çocuk Dereceleme Anketi (Strayer 1985) ve Prososyal Davranış Anketi (Weir, Stevenson ve Graham, 1980)' ne dayanarak Bower (2012) tarafından düzenlenmiş, YPÖ ise Caprara, Steca, Zelli ve Capanna (2005) tarafından geliştirilmiştir (Bower 2012). Araştırmanın çalışma grubunu, ÇPÖ için 300 çocuk ve öğretmenleri, 300 anne ve 300 baba, YPÖ için 300 anne ve 300 baba oluşturmuştur. Ölçeklerin geçerlik çalışmalarında kapsam geçerliği ve yapı geçerliği yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kapsam geçerliğinin belirlenmesinde uzman görüşlerine başvurulmuş, yapı geçerliği için Doğrulamalı Faktör Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlık katsayısı (Cronbach Alfa) hesaplanarak incelenmiştir. Sonuç olarak, ÇPÖ'nün 60-72 aylık çocukların, YPÖ'nün ise yetişkinlerin prososyal davranışlarını değerlendirmede kullanılabilir geçerli ve güvenilir ölçme araçları olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeği, geçerlik, güvenilirlik.

Validity and Reliability Study of Prosocialness Scales for Children and Adults

ABSTRACT

The aim of this study is to conduct an adaptation (validity and reliability) study of the Child Prosocialness Scale (CPS) developed to assess prosocial behavior of children and Adult Prosocialness Scale (APS) developed to assess prosocial behavior of parents into Turkish. The sample of the study for CPS was composed of 300 children and their teachers, 300 mothers and 300 fathers, sample for APS was composed of 300 mothers and 300 fathers. Experts opinions were asked for content validity and confirmatory factor analysis and exploratory factor analysis were used for construct validity. For reliability of the scale internal consistency coefficient (Cronbach Alfa) was calculated and examined. As a result, it was found that CPS is a valid and reliable instrument to assess 60-72 month old children's prosocial behavior and APS is valid and reliable instrument to assess adults' prosocial behaviour.

Keywords: Prosocialness scale for children and adults, validity, reliability.

* Bu çalışma; birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmış, Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon birimince desteklenmiştir. Proje Numarası: EĞF-15006. 4.Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Bilim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, Aydın, burcu.bagci.09@hotmail.com

² Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Aydın, ayseozturksamur@yahoo.com

GİRİŞ

Sosyal gelişimin belli başlı unsurlarından biri olan, toplumun uyumlu işleyişi için önem arz eden prososyal davranışlar, bir başka kişi veya gruba fayda sağlama amacı güden, herhangi bir ödüllendirme beklentisi olmaksızın gönüllü olarak yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Avcı 1995; Knafo ve Plomin 2006). Prososyal davranışlar erken çocukluk döneminde, 2 yaş civarında ortaya çıkmakta ve bu zamandan sonra sıklık ve çeşitliliklerle artış göstermektedir (Zahn Waxler, Radke Yarrow, Wagner ve Chapman 1992). Yapılan araştırmalar, prososyal davranışların yaşamın ilk yirmi yılında artarak geliştiğini, en büyük gelişimin okul öncesi dönemde olduğunu ve erken yetişkinlik döneminde nispeten azalarak arttığını ortaya koymuştur (Eisenberg ve Fabes 1998; Pratt, Skoe ve Arnold 2004). Bazı çocuklar çok erken yaşlarda prososyal davranışlar sergilerken, bazıları ise daha geç yaşlarda prososyal davranışlar sergilemeye başlamaktadır. Prososyal davranışların kazanımında farklılıklara yol açan bu durumun, evdeki yaşantılardan mı, onlarla ilgilenen kişilerden mi kaynaklandığı, çocukların karakteriyle mi ilgili olduğu araştırılmış (Eisenberg 1992; Knafo ve Plomin 2006; Krevans ve Gibbs 1996) ve çocukların, yetişkinlerin prososyal davranış modellerini gözlemleri ve oyunlarında, bu davranışlarla ilgili rol alma etkinliklerine katılmalarının prososyal davranışları zenginleştirebileceği belirtilmiştir (Glazer 1991). Özellikle okul öncesi dönemde sosyal bir varlık olduğunun bilincine varan çocuk, taklit edebileceği bir modele gereksinim duymakta ve anne babayı model alarak onların yaşama biçimlerini taklit yoluyla öğrenmektedir (Güngör 2002; Özgüven 2001; Yavuzer 1999). Anne-babalar tutum ve davranışları ile çocukların ahlâkî ve sosyal gelişimlerini etkileyebilmekte, doğru ve yanlışları öğretebilmektedir. Anne babaları model alan çocuklar, bu davranış ve tutumları, taklit ve özdeşleşme yoluyla benimseyerek kişiliklerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmakta, uzlaşma ve işbirliğine ilişkin davranışları, anne babaları ile etkileşimleri ve gözlemleri sonucunda kazanmaktadır (Çağdaş ve Şahin Seçer 2002; Çiftçi 1991; Dönmezer 1999; Yağmurlu ve Candan Kodalak 2009). Başka bir deyişle anne babalar, kendi tutum ve davranışları ile çocuklarına olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar için kaynak oluşturmaktadır. Bu nedenle, çocukların prososyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde, bu davranışları etkileyen faktörlerden olan anne ve babaların prososyal davranış becerilerine ne derecede sahip olduklarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda artış gösteren prososyal davranışlara yönelik çalışmaların hem kavramsal boyutta prososyal davranışları açıklamaya, hem de saldırganlık, öfke gibi olumsuz sosyal davranışların yanında bireylerin güçlü yanlarına dikkat çeken prososyal davranışların vurgulanmasına katkı sağladığı görülmektedir (Altay ve Güre, 2012; Bower, 2012; Hay ve Cook, 2007). Yurtdışında prososyal davranışları çoklu boyutta inceleyen birçok çalışma (Bandy ve Wilhelm 2007; Bee ve Denise 2003; Carlo ve Randall 2001; Eisenberg, Carlo, Murphy ve Court 1995; Eisenberg ve Fabes 1998; Fabes, Carlo, Kupanoff ve Laible 1999; Grusec 2006; Hay ve Cook 2007; Hoffman 2000; Kenward ve Dahl 2011; Lefebvre ve

Merrigan 1998; Miller, Eisenberg, Fabes ve Shell 1996; Roberts, College ve Strayer 1996) olduğu görülürken ülkemizde bu gibi çalışmaların (Altay ve Güre 2012; Günindi 2008; Kumru, Carlo ve Edwards 2004; Öğretir 1999; Yağmurlu, Sanson ve Köymen 2005) henüz başlangıç düzeyinde olduğu görülmektedir. Prososyal davranışlar üzerine yapılan bu çalışmalar incelendiğinde, Olumlu Sosyal Davranış Yönelim Ölçeği ve Olumlu Sosyal Davranışlarla ilgili Ahlaki Muhakeme Ölçeği (Kumru, Carlo, ve Edwards 2004), Prososyal Davranış Eğilimi Ölçeği (Çalık, Özbay, Özer, Kurt ve Kandemir 2009), Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği (Yağmurlu, Sanson ve Köymen 2005), Özgecilik Ölçeği (Akbaba 2001)'nin ülkemizde, çocuk, ergen ve yetişkinlerin prososyal davranışlarını ölçmek amacıyla kullanılan ölçme araçları olduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu (Karakuş 2008), Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği (Öztürk Samur, Deniz, Durmuşoğlu Saltalı ve Arı 2009), Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (Önder vd. 2004), Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (Ömeroğlu vd. 2014), Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Özbey 2009) okul öncesi çocuklara yönelik, sosyal davranışların ve problem davranışların değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Alanyazın araştırmasında, okul öncesi dönem çocuklarının ve yaşamın ilk yıllarından itibaren yoğun ilişkilerde buldukları anne-babaların prososyal davranış düzeylerini belirlemeye yönelik ölçme araçlarına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda; araştırmanın amacı; çocuk, anne ve babaların prososyallik becerilerini belirlemeye yönelik ÇPÖ ve YPÖ'nün Türkçe'ye uyarlama (geçerlik ve güvenilirlik) çalışmasını yapmaktır. Çalışmanın, her iki ölçeğinde alana kazandırılacak yeni ölçekler olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

ÇPÖ ve YPÖ'nün geçerlik güvenilirlik çalışmasında örneklem grubunu, Aydın ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında bağımsız anaokullarında ve ilkokulların anasınıflarında eğitim görmekte olan, tesadüfi örnekleme formülü kullanılarak belirlenmiş ÇPÖ için 300 çocuk, öğretmenleri ile 300 anne ve 300 baba, YPÖ için 300 anne ve 300 baba oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ): Ölçek Bower (2012) tarafından düzenlenmiştir. Strayer (1985) tarafından geliştirilen Çocuk Dereceleme Anketi (Child Rating Questionnaire) ve Weir, Stevenson ve Graham (1980) tarafından geliştirilen Prososyal Davranış Anketine (Prosocial Behavior Questionnaire) dayanmaktadır. Bu ölçme aracı; rahatlatma, yardım etme, paylaşmak, gönüllülük, savunma/dahil etme, işbirlikçilik ve empati konularını içeren 7 alt boyut ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracında, öğretmen ve anne-baba tarafından çocukların prososyal davranış becerilerine sahip olma derecesine göre değerlendirme yapılması istenmektedir. Yanıtları 1 (hiçbir zaman) ile 7 (her

zaman) arasında değişen likert tipi ölçek ile belirtilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, çocukların prososyal davranışlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Yetişkin Prososyallik Ölçeği (YPÖ): Paylaşma, yardımlaşma, ilgilenme ve empati olmak üzere 4 alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır. Belirtilen davranışları 1 (hiçbir zaman) ile 7 (her zaman) arasındaki sıklık belirten derecelerden uygun olanını işaretlemeleri beklenmektedir (Caprara, Steca, Zelli ve Capanna 2005). Yüksek puan, prososyal davranışların yüksek olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin analizinde SPSS 20 ve Lisrel paket programı kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin verilerin analizinde, kapsam geçerliğine başvurulmuş, Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Güvenirlik çalışmaları için, Cronbach alfa güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

ÇPÖ ve YPÖ' nün Geçerlik Çalışmasına İlişkin Bulgular

ÇPÖ ve YPÖ' nün Çeviri Süreci ve Kapsam Geçerliği

ÇPÖ ve YPÖ' nün dil geçerliliğini sağlamak amacıyla Türkçe' ye uyarlama çalışmaları dört dil uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ölçeğin İngilizce' den Türkçe' ye, Türkçe' den İngilizce' ye çevirisi yapılmıştır. Her iki dildeki formlarının dil uzmanları tarafından karşılaştırılarak anlam karşılıklarına bakılmış, Türkçe ve İngilizce formlar arasında anlam farklılığının olmadığı belirlenmiştir. Maddelerin İngilizce ve Türkçe anlam karşılıkları dikkate alınarak Türk Dili uzmanı tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve uzmanın önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak maddelere son şekli verilmiştir. Türkçe' ye çevirisi yapılan ölçeklerde yer alan uygulama yönergelerinin ve değerlendirme ölçütlerinin kapsam geçerliği ve Türk kültürüne uygunluğu için beş ayrı öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Türkçe' ye çevirisi yapılan ÇPÖ ve YPÖ uygulama yönergesi ve orijinal kopyaları ile uzmanlara sunulmuştur. Uzmanlardan her bir maddeyi amacına uygunluk ve anlaşılabilirlik bakımından üçlü derecelendirme ölçeği üzerinde “uygun”, “uygun değil”, “değiştirilebilir” şeklinde değerlendirmeleri ve yönergede yer alan maddeleri geliştirmeye yönelik eleştiri yapmaları istenmiş, uzman görüşleri toplandıktan sonra her bir madde için uzmanların görüşleri tek bir formda birleştirilerek, Lawshe Tekniği dikkate alınarak analizler yapılmıştır. Kapsam geçerlik oranları, Lawshe (1975) tarafından geliştirilmiştir. Lawshe tekniğinde kullanılan formüle göre KGO, bir maddenin ölçekte kalması yönünde görüş bildiren uzman sayısının maddeye ilişkin görüş belirten uzman sayısının yarısına oranının 1 eksiği ile elde edilmektedir. KGO değeri 0' a eşit ya da negatiflik içeriyorsa bu madde öncelikle elenmektedir. KGO değerleri pozitif olan maddelerin anlamlılıkları test edilir (Akt: Yurdugül 2005: 2). ÇPÖ ve YPÖ için uzmanlardan gelen görüşler içerisinde iki ölçekte de hiçbir madde için “uygun değil” ifadesine

yer verilmediği görülmüş, yapılan hesaplama göre ÇPÖ ve YPÖ' nün KGO değeri 1 olarak bulunmuştur. Bu değere göre ölçeklerin kapsam geçerliği istatistiksel olarak anlamlıdır. Hazırlanan uzman görüş formunun öneri/görüş kısmına yazılan görüşler değerlendirilmiş, bu doğrultuda ölçekler 7' li likert ölçekten, "hiçbir zaman", "nadiren", "bazen", "genellikle", "her zaman" olarak 5' li likert ölçeğe dönüştürülmüştür. Uzmanların bazı maddelerle ilgili dil bilgisi açısından daha basit ve anlaşılır hale getirilmesine yönelik görüşleri dikkate alınarak ölçek maddelerine son şekli verilmiştir.

Kapsam geçerliği sonrasında, ölçeklerin ölçülmek istenen özelliği doğru bir şekilde ölçebilme derecesini belirleyebilmek amacıyla, Aydın İl Millî Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı ilkokul bünyesindeki anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocuklar arasından tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen ÇPÖ için 40 çocuk, anne-baba ve öğretmenleri, YPÖ için 40 anne ve 40 baba ile ön uygulaması gerçekleştirilmiş, ön uygulama sonucunda, ölçeklerdeki maddelerin herkes tarafından aynı biçimde anlaşıldığı ve yorumlandığı görülmüştür. Bu nedenle ön uygulama sonucunda ölçeklerde değişiklik yapılmadığından, ön uygulamaya alınan 40 çocuk, anne-baba ve öğretmenleri ile 40 anne-baba örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Ön uygulama çalışması sonrasında ölçekler belirlenen örneklem grubunda uygulanmaya hazır hâle getirilmiştir.

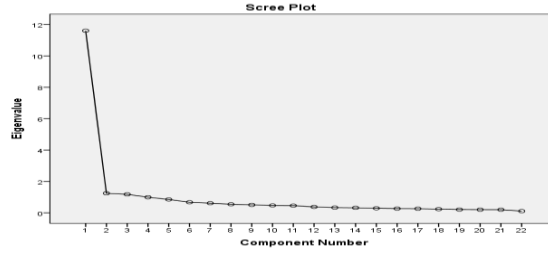
Yapı geçerliği

ÇPÖ yedi faktör ve 22 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada, bir faktörde 2 maddenin yer alması faktör analizinin varsayımlarını ihlal ettiği için, öncelikle AFA, daha sonra DFA kullanılmıştır. YPÖ' nün anne ve baba formlarının tek faktör ve 16 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığı ise DFA ile incelenmiştir. DFA, pek çok gözlenebilir değişkenin oluşturduğu faktörlerden (gizil değişkenlerden) oluşan faktöryel bir modelin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmeyi amaçlar. İncelenecek model, ampirik bir çalışmanın verileri kullanılarak belirlenmiş ya da belirli bir kurama dayandırılarak kurgulanmış bir yapıyı tanımlayabilir (Sümer 2000).

ÇPÖ Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

ÇPÖ Öğretmen Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin yapı geçerliğini istatistiksel olarak tespit etmek için AFA tekniği kullanılmıştır. Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun .50 ve daha üstü, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Jeong 2004: 70). Bu çalışma sonucunda KMO testi sonucu .95, Bartlett küresellik testi de ($p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Kalaycı 2009). Şekil 1 incelendiğinde, tek faktörlü olan bu yapı görülebilmektedir.

Şekil 1. Faktörlerin Öz Değerlerine Ait Saçılma Diyagramı

Maddelerin yer aldıkları ölçekteki yük değerleri için sınır değer ise, .30 olarak alınmıştır. Yapılan analiz sonrasında faktör yük değeri .30' dan düşük olan hiçbir maddenin olmadığı belirlenmiş, hiçbir madde analizden çıkarılmamıştır. ÇPÖ öğretmen formuna ait açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular Tablo 1' de sunulmuştur.

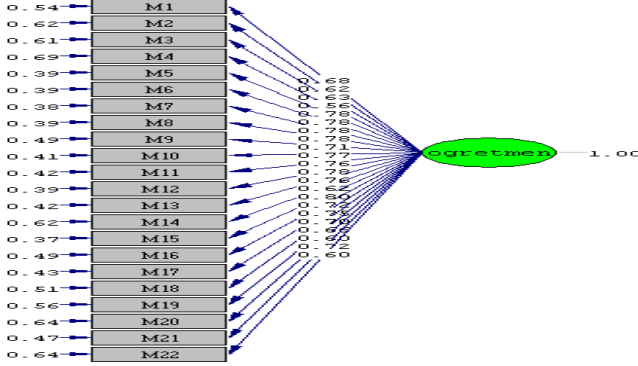
Tablo 1. ÇPÖ Öğretmen Formu Faktör Yük Değerleri

Madde	Faktör Yüğü
ÖÇPÖ15	.803
ÖÇPÖ5	.789
ÖÇPÖ12	.788
ÖÇPÖ8	.787
ÖÇPÖ7	.787
ÖÇPÖ6	.785
ÖÇPÖ10	.776
ÖÇPÖ11	.774
ÖÇPÖ13	.773
ÖÇPÖ17	.765
ÖÇPÖ21	.744
ÖÇPÖ16	.729
ÖÇPÖ18	.725
ÖÇPÖ9	.722
ÖÇPÖ1	.697
ÖÇPÖ19	.690
ÖÇPÖ3	.653
ÖÇPÖ2	.645
ÖÇPÖ14	.644
ÖÇPÖ22	.628
ÖÇPÖ20	.624
ÖÇPÖ4	.587

ÇPÖ öğretmen formuna yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktör ve 22 maddeden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu faktör ölçeğe ilişkin toplam varyansın %52.76'sını açıklamaktadır. Büyüköztürk (2002: 119), tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olmasının yeterli görülebileceğini ifade etmektedir. Bu bulgular, ölçeğin geçerliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

ÇPÖ Öğretmen Formu Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin tek faktör ve 22 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Uygulanan ilk DFA' da istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Bu incelemeye göre anlamlı olmayan t değerine sahip hiçbir maddeye rastlanmamıştır. Elde edilen path diyagramı Şekil 2' de belirtilmiştir.

Şekil 2. ÇPÖ Öğretmen Formuna Ait Path Diyagramı

Şekil 2 incelendiğinde, son hali verilen ölçeğin 22 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Uyum indeksleri $\chi^2 = 982.71$, $X^2/sd = 4.70$, CFI=0.95, NNFI=0.94, NFI=0.94 ve NNFI=0.94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktöryel yapısını gösteren modelin gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, tüm uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen tek faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Maddelere ait regresyon değerleri ve t değerleri Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. DFA'ya Ait Regresyon ve t Değerleri

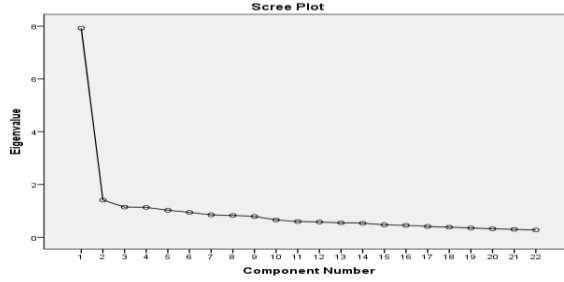
Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
M1	0.68	13.13
M2	0.62	11.64
M3	0.63	11.94
M4	0.56	10.32
M5	0.78	15.94
M6	0.78	16.01
M7	0.78	16.10
M8	0.78	16.02
M9	0.71	14.12
M10	0.77	15.54
M11	0.76	15.35
M12	0.78	16.01
M13	0.76	15.51
M14	0.62	11.69
M15	0.80	16.46

M16	0.72	14.15
M17	0.75	15.17
M18	0.70	13.69
M19	0.66	12.60
M20	0.60	11.20
M21	0.72	14.39
M22	0.60	11.25

Tablo 2 incelendiğinde, elde edilen regresyon katsayılarının ve t değerlerinin anlamlı olduğu ve modelin doğrulandığı belirlenmiştir.

ÇPÖ Anne Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin yapı geçerliğini istatistiksel olarak tespit etmek için açımlayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmada KMO testi sonucu .92, Bartlett küresellik testi de ($p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu, başka bir deyişle veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Kalaycı 2009). Şekil 3 incelendiğinde, tek faktörlü olan bu yapı görülebilmektedir.

Şekil 3. Faktörlerin Öz Değerlerine Ait Saçılma Diyagramı

Yük değerleri için sınır değer .30 olarak alınmış olan analizde, faktör yük değeri .30' dan düşük olan 11. madde çıkartılarak analiz tekrar edilmiştir. Tekrar edilen analiz sonunda tüm maddelerin faktör yük değerinin .30' dan büyük olduğu belirlenmiştir. Tüm bu işlemlerin sonunda ÇPÖ anne formuna ait açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular Tablo 3' de sunulmuştur.

Tablo 3. ÇPÖ Anne Formu Faktör Yük Değerleri

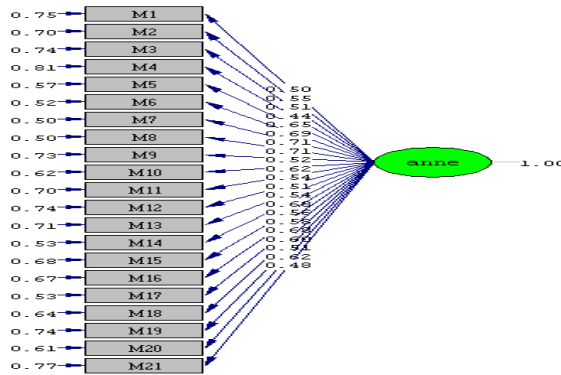
Madde	Faktör Yüğü
AÇPÖ8	.721
AÇPÖ7	.717
AÇPÖ18	.710
AÇPÖ6	.706
AÇPÖ15	.704
AÇPÖ5	.669
AÇPÖ21	.651
AÇPÖ10	.638
AÇPÖ19	.624
AÇPÖ17	.608

AÇPÖ16	.592
AÇPÖ2	.581
AÇPÖ14	.576
AÇPÖ12	.566
AÇPÖ9	.555
AÇPÖ13	.549
AÇPÖ20	.542
AÇPÖ3	.538
AÇPÖ1	.530
AÇPÖ22	.514
AÇPÖ4	.467

ÇPÖ anne formuna yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktör ve 21 maddeden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu faktör, ölçeğe ilişkin toplam varyansın %37.45'ini açıklamaktadır. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olmasının yeterli görülmektedir (Büyüköztürk 2002: 119).

ÇPÖ Anne Formu Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin tek faktör ve 21 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Uygulanan ilk DFA'da istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Bu incelemeye göre anlamlı olmayan t değerine sahip hiçbir maddeye rastlanmamıştır. Elde edilen path diyagramı Şekil 4' te belirtilmiştir.

Şekil 4. ÇPÖ Anne Formuna Ait Path Diyagramı

Şekil 4 incelendiğinde, son hali verilen ölçeğin 21 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Uyum indeksleri $\chi^2 = 607.18$, $X^2/sd = 3.21$, CFI=0.95, NNFI=0.94, NFI=0.93 ve NNFI=0.94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktöryel yapısını gösteren modelin gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, tüm uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen tek faktörlü yapısının toplanan verilerle genel

olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Maddelere ait regresyon değerleri ve t değerleri Tablo 4' te verilmiştir.

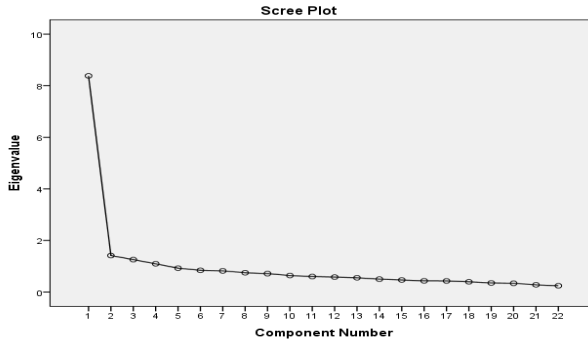
Tablo 4. DFA' ya Ait Regresyon ve t Değerleri

Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
M1	0.50	9.01
M2	0.55	9.96
M3	0.51	9.07
M4	0.44	7.73
M5	0.65	12.30
M6	0.69	13.34
M7	0.71	13.63
M8	0.71	13.71
M9	0.52	9.38
M10	0.62	11.42
M11	0.54	9.82
M12	0.51	9.21
M13	0.54	9.75
M14	0.68	13.04
M15	0.56	10.21
M16	0.58	10.58
M17	0.65	13.05
M18	0.60	11.03
M19	0.51	9.03
M20	0.62	11.56
M21	0.48	8.45

Tablo 4 incelendiğinde, elde edilen regresyon katsayılarının ve t değerlerinin anlamlı olduğu ve modelin doğrulandığı belirlenmiştir.

ÇPÖ Baba Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmış, KMO testi sonucu .92, Bartlett küresellik testi de ($p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Buna göre, değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğu, veri setinin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir (Kalaycı 2009). Şekil 5 incelendiğinde, tek faktörlü olan bir yapı görülmektedir.

Şekil 5. Faktörlerin Öz Değerlerine Ait Saçılma Diyagramı

Maddelerin yer aldıkları ölçekteki yük değerleri için sınır değer .30 olarak alınmıştır. Yük değeri .30' un altında olan maddeler analizden çıkartılmalıdır. Yapılan analiz sonrasında faktör yük değeri .30' dan düşük olan hiçbir maddenin olmadığı belirlenmiştir. Tüm bu işlemlerin sonunda baba formuna ait açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulguları Tablo 5' te sunulmuştur.

Tablo 5. *ÇPÖ Baba Formu Faktör Yük Değerleri*

Madde	Faktör Yüğü
BÇPÖ8	.726
BÇPÖ6	.703
BÇPÖ15	.703
BÇPÖ18	.674
BÇPÖ19	.662
BÇPÖ11	.661
BÇPÖ12	.645
BÇPÖ13	.645
BÇPÖ21	.643
BÇPÖ10	.631
BÇPÖ7	.624
BÇPÖ14	.610
BÇPÖ17	.609
BÇPÖ3	.602
BÇPÖ5	.601
BÇPÖ4	.584
BÇPÖ2	.575
BÇPÖ9	.562
BÇPÖ20	.531
BÇPÖ22	.528
BÇPÖ1	.511
BÇPÖ16	.476

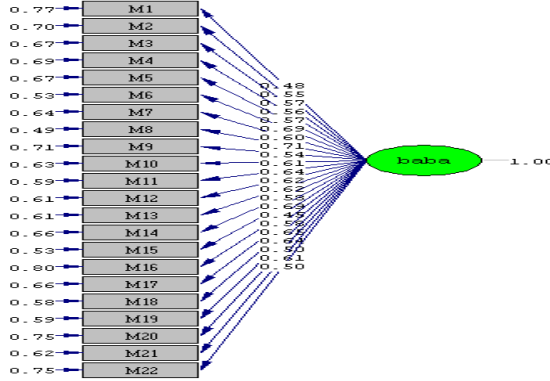
Ölçeğin baba formuna yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktör ve 22 maddeden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu faktör ölçeğe ilişkin toplam varyansın %38.09' unu açıklamaktadır. Büyüköztürk (2002: 119), tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olmasının yeterli görülebileceğini ifade etmektedir. Bu bulgular, alt boyutun geçerliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

ÇPÖ Baba Formu Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin tek faktör ve 22 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Uygulanan ilk DFA' da istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Bu incelemeye göre anlamlı olmayan t değerine sahip hiçbir maddeye rastlanmamıştır. Elde edilen path diyagramı Şekil 6' da belirtilmiştir.

Şekil 6 incelendiğinde, son hali verilen ölçeğin 22 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Uyum indeksleri $\chi^2=671.75$, $X^2/sd= 3.23$, CFI=0.95, NNFI=0.94, NFI=0.93 ve NNFI=0.94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktöryel yapısını

gösteren modelin gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, tüm uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen tek faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Maddele ait regresyon değerleri ve t değerleri Tablo 6' da verilmiştir.

Şekil 6. ÇPÖ Baba Formuna Ait Path Diyagramı

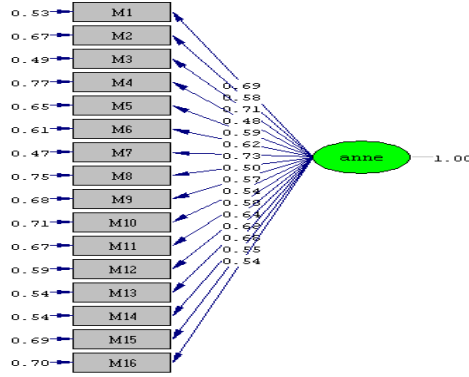
Tablo 6. DFA'ya Ait Regresyon ve t Değerleri

Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
M1	0.48	8.58
M2	0.55	9.89
M3	0.57	10.49
M4	0.56	10.10
M5	0.57	10.45
M6	0.69	13.14
M7	0.60	11.18
M8	0.71	13.86
M9	0.54	9.66
M10	0.61	11.25
M11	0.64	12.08
M12	0.62	11.67
M13	0.62	11.63
M14	0.58	10.75
M15	0.69	13.16
M16	0.45	7.91
M17	0.56	10.21
M18	0.65	12.29
M19	0.64	12.09
M20	0.50	8.90
M21	0.61	11.43
M22	0.50	8.88

Tablo 6 incelendiğinde, elde edilen regresyon katsayılarının ve t değerlerinin anlamlı olduğu ve modelin doğrulandığı belirlenmiştir.

Yetişkin Prososyallik Ölçeği Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular YPÖ Anne Formunun Geçerliği

Ölçeğin tek faktör ve 16 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Uygulanan ilk DFA'da istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Bu incelemeye göre anlamlı olmayan t değerine sahip hiçbir maddeye rastlanmamış, elde edilen path diyagramı Şekil 7' de belirtilmiştir.

Şekil 7. YPÖ Anne Formuna Ait Path Diyagramı

Şekil 7 incelendiğinde, son hali verilen ölçeğin 16 madde ve tek faktörden oluştuğu görülmektedir. Uyum indeksleri $\chi^2 = 430.84$, $X^2/sd = 4.14$, CFI=0.93, NNFI=0.92, NFI=0.92 ve GFI=0.85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktöryel yapısını gösteren modelin gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmış, DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen tek faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Maddeleere ait regresyon değerleri ve t değerleri Tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7. DFA'ya Ait Regresyon ve t Değerleri

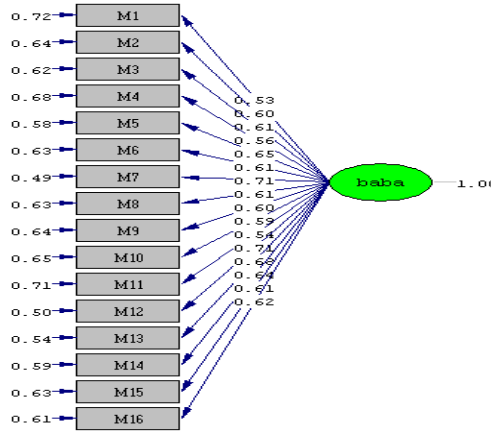
Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
M1	0.69	13.11
M2	0.58	10.52
M3	0.71	13.73
M4	0.48	8.44
M5	0.59	10.87
M6	0.62	11.54
M7	0.73	14.22
M8	0.50	8.83
M9	0.57	10.33
M10	0.54	9.72
M11	0.58	10.51
M12	0.64	12.02
M13	0.68	12.82

M14	0.68	12.90
M15	0.55	9.98
M16	0.54	9.77

Tablo 7 incelendiğinde, elde edilen regresyon katsayılarının ve t değerlerinin anlamlı olduğu ve modelin doğrulandığı belirlenmiştir.

YPÖ Baba Formunun Geçerliği

Ölçeğin tek faktör ve 16 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Uygulanan ilk DFA' da istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Bu incelemeye göre anlamlı olmayan t değerine sahip hiçbir maddeye rastlanmamıştır. Elde edilen path diyagramı Şekil 8' de belirtilmiştir.

Şekil 8. YPÖ Baba Formuna Ait Path Diyagramı

Şekil 8 incelendiğinde, 16 madde ve tek faktörden oluşan ölçeğin, uyum indeksleri $\chi^2=360.92$, $X^2/sd=3.47$, CFI=0.95, NNFI=0.95, NFI=0.94 ve GFI=0.87 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktöryel yapısını gösteren modelin gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmış, DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen tek faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir. Maddelere ait regresyon değerleri ve t değerleri Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8. DFA' ya Ait Regresyon ve t Değerleri

Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
M1	0.53	9.45
M2	0.60	11.08
M3	0.61	11.33
M4	0.56	10.18
M5	0.65	12.17

M6	0.61	11.16
M7	0.71	13.81
M8	0.61	11.27
M9	0.60	10.97
M10	0.59	10.81
M11	0.54	9.76
M12	0.71	13.57
M13	0.68	12.94
M14	0.64	12.04
M15	0.61	11.28
M16	0.62	11.57

Tablo 8 incelendiğinde, elde edilen regresyon katsayılarının ve t değerlerinin anlamlı olduğu ve modelin doğrulandığı belirlenmiştir.

ÇPÖ ve YPÖ Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Güvenirlik, bireylerin bir ölçme aracına verdikleri yanıtlar arasındaki tutarlılık olarak ifade edilebilir. Bir ölçme aracının güvenilirliği için aranan iki temel ölçüt “değişik zamanlarda elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık ve aynı zamanda elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık” olarak açıklanabilir (Büyüköztürk 2002). ÇPÖ öğretmen, anne-baba formu ve YPÖ anne-baba formları için güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan istatistiklere göre; ÇPÖ öğretmen formunun güvenilirlik katsayısı .96, ÇPÖ anne formunun güvenilirlik katsayısı .91, ÇPÖ baba formunun güvenilirlik katsayısı .92, YPÖ anne formunun güvenilirlik katsayısı .70, YPÖ baba formunun güvenilirlik katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Tezbaşaran (1997: 47), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenilirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre ölçme araçlarının güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma çocuk, anne ve babaların prososyallik düzeylerini belirlemeye yönelik “Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ) ve Yetişkin Prososyallik Ölçeği (YPÖ)” ölçme araçlarının Türkçe'ye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması amacıyla gerçekleştirilmiştir. ÇPÖ ve YPÖ'nün geçerlik güvenilirlik çalışmasında örneklem grubunu, Aydın ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, bağımsız anaokullarında ve ilkokulların anasınıflarında eğitim görmekte olan 60-72 aylık çocuklardan tesadüfi örnekleme formülü kullanılarak belirlenmiş ÇPÖ için 300 çocuk, öğretmenleri ile 300 anne ve 300 baba, YPÖ için 300 anne ve 300 baba oluşturmuştur.

Ölçeklerin geçerlik çalışmalarında kapsam geçerliği ve yapı geçerliği yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kapsam geçerliğinin belirlenmesinde uzman görüşlerine başvurulmuş, yapı geçerliği için Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Açımlayıcı Faktör Analizi uygulanmış, güvenilirlik çalışmalarında Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları hesaplanmıştır. ÇPÖ geçerlik çalışması için önce, AFA

ile alt boyutlarının oluşup oluşmadığına bakılmıştır. Anne-baba ve öğretmen için hiç birisinde alt boyut oluşmamıştır. Anne cevaplarından faydalanılarak yapılan AFA sonucunda 11. maddenin ölçekten çıkartılması gerekliliğine karar verilmiştir. Baba ve Öğretmen formunda tüm maddeler kalmak suretiyle AFA sonucunda tek boyutlu bir yapının olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar DFA ile de sınanmış ve her üçünde de tek boyutlu yapı olarak doğrulanmıştır. ÇPÖ Anne Formu 21 madde ile tek boyutlu bir yapıya, Baba ve Öğretmen Formları da 22 madde ile tek boyutlu bir yapı ile değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır. ÇPÖ formunun güvenilirliğini tespit etmek amacıyla yapılan istatistiklere göre; ÇPÖ Öğretmen Formunun güvenilirlik katsayısı .96, Anne Formunun güvenilirlik katsayısı .91, Baba Formunun güvenilirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. YPÖ' nün geçerlik çalışması için yapılan AFA sonuçlarında, tek boyutlu bir yapının olduğu ve bu yapının da cevaplardan faydalanarak DFA ile doğrulanmasına da bakılmış ve hem anne için hem baba için doğrulanmıştır. YPÖ güvenilirlik çalışması sonucunda, Anne Formunun güvenilirlik katsayısı .70, Baba Formunun güvenilirlik katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili bulgular, ÇPÖ'nün 60-72 aylık çocukların, YPÖ' nün ise yetişkinlerin prososyal davranışlarını değerlendirmede kullanılabilir olacak geçerli ve güvenilir ölçme araçları olduğunu göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara; farklı şehirlerde daha geniş bir örneklem grubu üzerinde çalışılması, ÇPÖ' nün farklı yaş gruplarında geçerlik güvenilirlik çalışmalarının yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akbaba, S. (2001). Özgeçicilik ölçeğinin Türkçe' ye uyarlanması geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* (3), 85-95.
- Altay, F. B. ve Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4).
- Avcı, N. (1995). *Anasınıfı öğretmenlerinin kişiliği ile çocukta sosyal gelişimi destekleyen davranışları sergilemesi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bandy, R., & Wilhelm, O. M. (2007). Family structure and income during childhood and subsequent prosocial behavior in young adulthood. *In Working Papers*, Department of Economics, IUPUI.
- Bee, H., & Denise, B. (2003). *The developing child* (10th ed). U.S.A: Pearson.
- Bower, A. A. (2012). *What we do when children are good: How parents reinforce their preschool children's prosocial behaviors, and the effectiveness of these strategies across contexts*. Master's thesis, University of Nebraska, Omaha, (UMI Number: 1515370).
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. İstatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Caprara, G. V., Steca, P. Zelli, A., & Capanna, C. (2005). A new scale for measuring adults' prosocialness. *European Journal of Psychological Assessment*, 21, 77-89. doi:10.1027/1015-5759.21.2.77

- Carlo, G., & Randall, B. A. (2001). Are all prosocial behavior equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in Psychology Research*, 2, 151-170.
- Çağdaş, A. ve Şahin Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlâk gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60, 555-576.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2), 19-21.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: SistemYayıncılık.
- Eisenberg, N. (1992). *The caring child*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Eisenberg, N., Carlo, G., Murphy, B., & Court, P. V. (1995). Prosocial development in late adolescence: A longitudinal study. *Child Development*, 66, 1179-1197.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. (1998). *Prosocial development*. In W. Damon ve N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development*, 3, 701-778. New York, NY: Wiley
- Fabes, R. A., Carlo, G., Kupanoff, K., & Laible, D. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior: Pt. 1. The role of individual processes. *Journal of Early Adolescence*, 19, 5-16.
- Glazer, J.I. (1991). *Literature for young children*. (3rd ed.). Canada: Collier Macmillan.
- Grusec, J. E. (2006). The development of moral behavior and conscience from a socialization perspective. In M. Killen ve J. G. Smetana (Eds.), *Handbook of moral development*, 243-265. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, A. (2002). *Gelişim ve öğrenme. Toplumsal ve duygusal gelişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hay, D. F., & Cook, K. V. (2007). The transformation of prosocial behavior from infancy to childhood. In C. A. Brownell & C. B. Kopp (Eds.), *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations*, 100-131. New York, NY: Guilford Press.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York: Cambridge University Press.
- Jeong, J. (2004). *Analysis of the factors and the roles of hrd in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the republic of korea*. Unpublished doctoral dissertation, Texas AveM University, Amerika. Major Subject: Educational Human Resource Development.
- Kalaycı, Ş. (2009). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri, Ankara: Asil Yayınevi.
- Karakuş, A. (2008). Okul öncesi sosyal davranış ölçeği öğretmen formu'nun güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.
- Kenward, B., & Dahl, M. (2011). Preschoolers distribute scarce resources according to the moral valence of recipients' previous actions. *Developmental Psychology*, 47, 1054-1064.

- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: Genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42, 771-786.
- Krevans, J., & Gibbs, J. C. (1996). Parents' use of inductive discipline: Relations to children's empathy and prosocial behavior. *Child Development*, 67, 3263-3277.
- Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C.P. (2004). OSD ların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125.
- Lefebvre, P., & Merrigan, P. (1998). Family background, family income, maternal work and child development. *Working Paper*, 78, Department of Economics, Québec à Montréal University.
- Miller, P. A., Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Shell, R. (1996). Relations of moral reasoning and vicarious emotion to young children's prosocial behavior toward peers and adults. *Development Psychology*, 32, 210-219.
- Öğretir, A. D. (1999). *Altı ve üst sosyo ekonomik düzeydeki 6 yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ömeroğlu E., Büyükköztürk Ş. , Aydoğan Y., Çakan M., Kılıç Çakmak E., Özyürek A., Gültekin Akduman G., Günindi Y., Kutlu Ö., Çoban A., Yurt Ö., Kogar H., Karayol S. (2014). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği öğretmen formunun geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik analizleri. *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3, 37-46.
- Önder, A., Güven, Y., Sevinç, M., Aydın, O., Balat, G.U., Palut, B., Bilgin, H., Çağlak, S. ve Dibek, E. (2004). *MASDU Sosyal duyuşsal uyum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması*, I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, İstanbul.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenilirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Öztürk Samur, A., Deniz, M.E., Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arı, R. (2009). Altı yaş çocukları için davranışsal ve duyuşsal dereceleme ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi, Sağlık, Gelişim ve Eğitimde Çocuk. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Pratt, M.W., Skoe, E. E., & Arnold, M. L. (2004). Care reasoning development and family socialisation patterns in later adolescence: A longitudinal analysis. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 139-147.
- Roberts, W., Colledge, C., & Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness, and prosocial behavior. *Child Development*. 67, 449-470.
- Strayer, J. (1985). *Child rating questionnaire*. Unpublished manuscript, Simon Fraser University, Burnaby, BC, Canada.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu* (2. baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Yağmurlu, B. ve Candan Kodalak, A. (2009). *Ebeveynlik ve okul öncesi dönemde çocuğun sosyal gelişimi*. İstanbul. https://ais.ku.edu.tr/AR/BSELCUK200934__sosyalgelisim.pdf
- Yağmurlu, B., Sanson, A. ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yavuzer, H. (1999). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğumuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlikleri için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Pamukkale Üniversitesi. 28-30 Eylül. Denizli.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology*, 28, 126-136.
- Weir, K. Stevenson, J., & Graham, P. (1980). Behavioral deviance and teacher ratings of prosocial behavior. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 19, 68-77.

SUMMARY

Social development, is not only a process that an individual learns behavior and value systems of his own environment, but also it is a process of the differentiation as an autonomous person (Yağmurlu and Candan Kodalak 2009). Prosocial behaviour that is one of the major elements of the social development and important for a society functioning in harmony is defined as behavior that pursues a goal to help a different person or a group of people and done voluntarily without expecting being rewarded (Avcı 1995; Knafo and Plomin 2006). Prosocial behaviors emerge in early childhood, about at the age of 2, and after that, emergence of it increases with frequency and diversities (Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, Wagner and Chapman 1992). Researchers indicated that children can enrich their prosocial behavior by observing adults' prosocial behavior models and taking role about these behaviors in their games (Glazer 1991). It is seen that increasing number of studies in recent years about prosocial behavior both explain prosocial behavior conceptually, and beside the negative social behavior such as aggression and anger, they contribute to emphasize prosocial behaviors drawing attention to the strengths of the individuals. It is seen that, while there are a number of studies abroad that investigate the importance of some variables (parental attitude, social support perception, appropriate friend and parental models, self perception, etc...) and the personal factors (age, sex, socio-economic level, parent variables etc...) multidimensionally, such studies are at the beginning level and there are few studies which examine these behavior multidimensionally in Turkey. Accordingly, the assessments tools are needed to determine the level of prosocial behavior of preschoolers and their parents with whom preschoolers interact a lot at the beginning of their lives. This study is conducted to examine validity and reliability of the Child Prosocialness Scale (CPS) and Adult Prosocialness Scale (APS) developed to assess prosocial behavior of children parents and adapted into Turkish.

CPS is designed by Bower (2012) based on Child Rating Questionnaire (Strayer 1985), and Prosocial Behavior Questionnaire (Weir, Stevenson and Graham 1980). This instrument is composed of 22 items and 7 sub-dimensions: relieve, help, share, volunteer, defend/inclusion, collaboration and empathy. The instrument could be completed by teacher, mother and father, it is expected that children must be evaluated according the level of their skills asked in the items. Responses are indicated with 7 point likert scale (1- never, 7- always). High score from the scale indicates that children have high prosocial behavior. APS developed by Capara, Steca, Zelli and Capanna (2005). APS is composed of 16 items and 4 sub-dimensions ; sharing helping, caring and empathy. Hereby, parents are expected to indicate the frequency of the behavior from the likert type scale (1-never, 7- always). High score shows that prosocial behavior is high (Bower 2012). For the study of adaptation, instruments were translated into Turkish. Translated version of the scales were analysed in terms of language appropriacy, cohesion and language validity by ten lecturers who are experts in

preschool education, assessment and evaluation, and foreign language. Finalized with above procedures, validity and reliability study of the scales were conducted with a sample identified using random sampling model. The sample of the study is composed of 300 children attending a preschool institution in Aydın city center and their teachers, 300 mothers and 300 fathers for CPS, and 300 mothers and 300 fathers for APS. Preschool institutions were visited and teachers were informed about the instruments that would be completed, the aim and scientific features of the study, the reality level of data that would be collected, sincerity and the importance of confidentiality. It was emphasized that all the items should be answered without skipping. This standard instruction was repeated for all administration.

Child Prosocialness Scale (CPS) was completed by each child's own teacher and parents, Adult Prosocialness Scale (APS) was completed by parents for themselves. For validity and reliability studies of the scales content validity and construct validity methods were utilized. Experts opinions were asked for content validity and confirmatory factor analysis and exploratory factor analysis were used for construct validity, for reliability of the scale internal consistency coefficient (Cronbach Alfa) was calculated.

During data analysis of the study SPSS 20 and Lisrel packet programs were used. Five different lecturers' ideas were asked for the content validity and whether instructions and evaluation criteria in Turkish version of the scales were appropriate to Turkish culture, they were provided original copies of the scales as well. Opinions of the experts provided in suggestions/opinion section of "Expert Opinion Form" prepared by the researchers were evaluated and in accordance with experts' ideas it was changed from seven-likert type to five likert type-"never, seldom, sometimes, often, always". For validity study of CPS, first using explanatory factor analysis (EFA) whether subdimensions existed or not was analysed. At the end of EFA it was seen that including all items, there was only one dimension. This result were tested using confirmatory factor analysis (CFA) and it was confirmed that there was only one dimension. It was concluded that CPS teacher and father form had 22 items and mother form had 21 items with one dimension. At the end of the analysis to test reliability of CPS reliability coefficient for teacher form, mother form and father form was found .96, .91, and .92 respectively. Results of EFA for validity of APS indicated that there was a one dimension construct. This was also tested with CFA, and it was confirmed both for mother and father form. At the end of the reliability study for APS, reliability coefficient for mother and father form were found .70 for former and .91 for the later.

As a result findings concerning the validity and reliability of the scales indicated that CPS is a valid and reliable instrument to assess 60-72 month old children's and APS is a valid and reliable instrument to assess adults' prosocial behavior.